

Till utredningen Återstart för kulturen – återhämtning och utveckling efter coronapandemin

Barnkonventionen

Den 1 januari 2020 blev Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter lag i Sverige. Beslutet innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen.

Ur barnkonventionen Artikel 31

---

*1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt **rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.***

---

*2. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets **rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.***

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) slår fast alla barns rätt till kultur. I praktiken är den rätten avhängig hur väl vi vuxna axlar vårt ansvar att säkra denna rättighet. Det handlar om att ge barn och unga goda förutsättningar att utvecklas till självständiga individer genom att ge dem tillgång till olika kulturella uttrycksformer samt kunskap och resurser för eget skapande. Det är regeringen som har det yttersta ansvaret för att Sverige lever upp till barnkonventionen.

Amatörteaterns strukturella utmaningar och problem över tid (före, under och efter corona)

Två av målen i den nationella kulturpolitiken är:

- Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor
- Särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur

För att amatörteatern ska kunna bidra till att uppfylla dessa mål krävs en medvetenhet och kunskap på statlig nivå om den ideella sektorns villkor inom kulturområdet.

Den största strukturella utmaningen för amatörteatern, lokalt och regionalt, är avsaknad av möjlighet att söka statligt verksamhetsstöd direkt från Kulturrådet – KUR – eller annan nationell instans. Alternativt att det skulle ingå i Kultursamverkansmodellen. KUR ger endast verksamhetsbidrag till centrala amatörkulturorganisationer, till exempel Amatörteaterns Riksförbund - ATR. Detta avser i första hand insatser som bidrar till organisationernas kärnverksamhet, till exempel kurs- och utbildningsverksamhet för medlemmarna, medlemservice samt administration och utvecklingsarbete. Alltså är varje lokal förening beroende av ett kommunalt stöd för att kunna bedriva sin verksamhet. Om möjligheten att söka statligt stöd till amatörteaterverksamhet fanns skulle föreningarna få större trygghet i sin verksamhet och kunna arbeta mer långsiktigt med till exempel att behålla ungdomar längre i föreningen, samarbete med professionella kulturarbetare m.m.

Amatörteaterns betydelse för människors möjlighet att utöva konstnärliga uttryck

Amatörteater är teater utförd av amatörer, det vill säga av personer i alla åldrar som inte har skådespel som yrke utan som hobby. Amatörteatrar finns över hela Sverige och idag finns det drygt 300 ideella föreningar varav ca 240 är anslutna till ATR. När man går med i en amatörteaterförening kan man välja om vill uppträda på scenen eller hjälpa till med andra uppgifter som att bygga scen, sköta ljud och ljus, arbeta med kläder och smink etc.

I en amatörteaterförening får man lära sig att använda sin röst och kropp för att uppträda på en

En viktig förståelse för att stå på scen och möta andra människor är att stå på teaterscen. Man får även praktisk erfarenhet av att stå på en scen inför andra människor och av att prata inför andra. Amatörteatern vänder sig till alla åldrar och genomsnittsåldern ligger på runt 40 år. För ungdomar kan medverkan i en amatörteaterförening inspirera och lägga grunden för fortsatta studier inom kulturområdet.

Amatörteaterns betydelse för människors hälsa och välbefinnande

Hälsa handlar inte bara om att äta rätt och motionera. Även stimulans av hjärnan är en viktig del i ett friskare liv och forskning visar att bland annat teater, musik och dans sätter igång en rad hälsofrämjande processer i kroppen samtidigt som man också är fysiskt aktiv. Kulturaktiviteter hjälper oss att hålla kropp och själ i balans. Det är stärkande – både vid kroppsliga och känslomässiga problem. Kultur kan ge oss en känsla av sammanhang och det i sin tur gör att livet känns mer meningsfullt, begripligt och hanterbart. Spänningar släpper och stresskänslor minskar. Vi får nya insikter, löser problem lättare. Att spela teater kan vara ett sätt att pröva starka känslor som annars inte känns tillåtna. Kulturaktiviteter, både som utövare och som konsument, går rakt in i känslorhjärnan, den är snabb på att ta emot kultur. Den kanske viktigast effekten av kulturaktiviteter är att de påverkar våra hjärnor på så vis att de ökar plasticiteten, det vill säga anpassningsförmågan.

Amatörteaterns betydelse för demokrati i föreningsform och för social stabilitet i samhället

Den demokratiska uppbyggnad som utmärker ideella föreningar innebär att föreningen är uppbyggd på ett sådant sätt att medlemmarna ska ha möjlighet att påverka föreningen och verksamheten. Den generationsövergripande gemenskapen som en amatörteaterförening kan erbjuda är unik i sitt slag. Genom att skapa kontakt mellan generationerna möjliggör man främjandet av generationsövergripande förståelse och respekt, vilket bidrar till sammanhållning och personlig utveckling. Oavsett om man vill stå på scen, bygga kulisser, sy kostymer, sminka, sälja biljetter – alla behövs för att nå det mål man arbetar för. Det är få föreningar som har denna typ av aktivitet där alla, oavsett, ålder, kön, religion, sexuell läggning, etnisk tillhörighet eller funktionsnedsättning, är lika viktiga och där man tillsammans arbetar fram en gemensam slutprodukt och konstnärligt resultat. Sammanhållningen är viktig dels för individen, dels för att skapa en känsla av gemenskap.

Samarbete mellan amatörteaterföreningar och kommuner

Kultur och kulturutövande är viktigt inte bara för enskilda människor utan också i ett socialt och samhällsligt perspektiv. Med ett rikt kulturutbud och ett aktivt kulturutövande stärks gemenskap och engagemang. Orter där kulturlivet är tongivande blir attraktiva – intressanta som inflyttningsorter, bättre på att ”behålla ungdomar” och är spännande som besöksplatser.

Här kommer en kort beskrivning från några av ATRs medlemsorganisationer på hur samarbete mellan amatörteaterförening och kommun kan se ut.

Teatersmedjan i Blekinge ca 380 medlemmar

Föreningen hyr lokaler av kommunen, samt får ett årligt bidrag som både ska räcka till verksamhet och till hyra av teaterlokal. Bidraget ska framför allt gå till att bedriva den barn- och ungdomsverksamhet som är navet i verksamheten, men också att delta på Lilla Kulturdagen, Kulturkatten och ibland liknande större evenemang.

Under coronapandemin har föreningen fått bidrag till hyresreduktion för sina lokaler.

Kulturenheten har också försökt att bistå med fler lokaler när restriktionerna har medfört fler grupper med färre deltagare.

Föreningen och kommunen samarbetar genom en del gemensamma arrangemang och uppdrag såsom Skapande skola och Skapande förskola, men även begränsade uppdrag för Svenska kyrkan, friskolor med flera.

För att synliggöra föreningens verksamhet läggs föreställningarna ut i kommunens evenemangskalender. Kommunen bidrar också med att sprida affischer via sina kanaler.

Tornedalsteatern ca 105 medlemmar

Tornedalsteatern har fyra medlemskommuner, Kiruna, Pajala, Övertorneå och Haparanda, som tillsammans ger teatern ett särskilt uppdrag att skapa teater med barn, unga och vuxna amatörer. Den verksamheten är inkluderad i kulturskolan eller grundskolan.

När teatern gör en större amatörproduktion stödjer kommunerna till viss del marknadsföringen av produktionen genom att till exempel lägga ut på sina hemsidor.

I framför allt Pajala kommun lyfts Tornedalsteatern som en del i att marknadsföra kommunen som en kulturkommun. I samtliga medlemskommuner ses teatern som en tillgång för att

skapa en attraktiv kommun att leva och bo i. Tornedalsteatern synliggör också språket meänkieli och tornedalingarnas egen kultur.

Teaterföreningen Lyset, Karlskoga ca 120 medlemmar

Samarbetet med kommunen består av flera delar vilka baseras på en överenskommelse som beskriver vad som förväntas av föreningen för att erhålla verksamhetsbidrag. Den ska bland annat producera minst 20 amatörteaterföreställningar fördelat på ca tre produktioner och minst en professionell teaterföreställning per år. Föreningen får disponera teaterhuset utan kostnad mot att de ansvarar för underhållet.

Föreningen får professionell hjälp via kulturskolans arbetslag ”Teater” där det finns kommunalt anställd personal som jobbar med föreställningarna i form av regissör, kostymör, scenograf, rekvisitör och teknik. Dessa personer har i sin tjänst något som kallas "amatörstöd" och är riktad arbetstid till föreningen.

Föreningen har endast vuxenverksamhet, barn- och ungdomsverksamheten ligger hos kulturskolan. Föreningen och kulturskolan gör ofta gemensamma produktioner som kallas för "generations-mix". Flera exempel på det är sommarspelen såsom "Madicken", "Rasmus på luffen", "Loranga, Masarin och Dartanjang" eller den som vi hoppas kunna spela i sommar; "Djungelboken".

När kommunen talar om goda exempel på föreningsverksamhet lyfts ofta föreningen fram. Kommunen lägger också ut föreningens arrangemang på sin hemsida och den är med när kommunen anordnar kulturdagar. Föreningen lyfts fram i tryckmaterial som skickas ut till nyinflyttade i kommunen.

Under coronapandemin har kommunen stöttat genom att inte kräva återbetalning av verksamhetsbidraget 2020 trots att föreningen inte kunna uppfylla sitt uppdrag.

Verksamhetsbidraget för 2021 blev oförändrat med corona-anpassade åtaganden.

ATR Västernorrland

Västernorrlands distrikt av ATR har en anställd verksamhetsledare på 50%.

Amatörteaterverksamhet finns med i den regionala kulturplanen och får således ett anslag från Region Västernorrland. Distriktet har nära samarbete med Teater Västernorrland och den länsregissör som tidigare var anställd vid länsteatern. Nu är den tjänsten borta men samarbetet fortsätter på annat sätt.

Återstart

Vi har fått signaler om att våra ATR-föreningar kan uppleva en viss oro för att det ska bli en lång startsträcka när restriktionerna lättar och de kan komma igång med sin verksamhet igen. Att det ska vara tungt att uppamma engagemang, att de ideella krafterna inte ska räcka till, att det kan bli svårt att ”få tillbaka” sina medlemmar och att rekrytera föreningsungdomar som ledare till barngrupperna.

Utan ett rikt kulturliv utarmas samhället. Även om kommunalt, regionalt och statligt stöd alltid är viktigt, är det nu i coronatider avgörande för kulturens överlevnad och framtid.

Europeiska kommissionen skriver på sin hemsida att i svåra tider, som nu i Covid 19-pandemin, är kulturens påverkan på samhället mer synlig än någonsin eftersom människor söker sig till kulturen för att finna tröst och välbefinnande.

Vi i ATR föreslår att kommande statliga utredningar inriktas mot:

- Införande av direkt statligt stöd till amatörkulturföreningar som komplement till det statliga stöd som ges till riksorganisationer. Syftet är att föreningarna själva kan besluta över vilket behov den egna föreningen har och vad man vill satsa extra på att utveckla.
- Kraftigt förstärkning av det statliga stödet till amatörkulturorganisationerna eftersom ingen ekonomisk uppräknings har skett sedan 2013.
- Utredda förutsättningarna för att med statligt stöd införa tjänster som amatöртеaterkonsulent eller länsregissör i samtliga regioner med uppdrag att direkt arbeta gentemot amatöртеaterföreningarna i regionen.
- Utredda förutsättningarna för att inkludera amatörkulturen i kultursamverkansmodellen genom att villkora det ekonomiska bidraget till länsteatrarna att omfatta krav på

samverkan och stöd till regionens amatörteater.

Amatörteaterns Riksförbund

Thomas Dahlberg
Ordförande

Mats Wenlöf
Verksamhetschef